

UDK 613.88-057.874(497.11)"2014"

ISSN 035-2899, 39(2014) br.3 p.137-141

ZNANJE ZAJEČARSKIH OSMAKA O KONTRACENCIJI I POLNO PRENOSIVIM BOLESTIMA 2014. GODINE**KNOWLEDGE OF THE 8TH GRADE PUPILS OF ELEMENTARY SCHOOLS OF ZAJEČAR ABOUT CONTRACEPTION AND SEXUALLY TRANSMITTED DISEASES IN 2014***Vera Najdanović-Mandić, Ana Veljković*

DISPANZER ZA ŽENE, ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR

Sažetak: Rizično seksualno ponašanje povezano je ne samo sa neželjenom trudnoćom, već i sa raznim infekcijama koje mogu da uzrokuju nastanak raka grlica materice i uruše reproduktivno zdravlje. Cilj rada je bio analiza znanja učenika osmog razreda o kontracepciji i polno prenosivim bolestima (PBB) u 2014. godini. Kao metod rada korišćen je individualni anonimni upitnik koji je prethodio predavanju o kontracepciji i PPB lekara Dispanzera za žene, Zdravstvenog centra u Zaječaru. Upitnik je sadržao pitanja opšteg tipa (pol, stručna sprema roditelja i mesto stanovanja), znanje o kontracepciji (šta je to, metode i sredstva kontracepcije) i PPB, izvore informacija, da li bi voleli da svoja znanja prošire, da li su seksualno aktivni i da li pritom koriste neki od vidova kontracepcije. Anketirano je 350 učenika, 160 (46%) devojčica i 190 (54%) dečaka, iz 5 gradskih osnovnih škola i 2 seoske (Veliki Izvor i Zvezdan). Sve gradske škole imale su po 3 odeljenja, ukupno 283 (81%) učenika, 138 (49%) devojčica i 145 (51%) dečaka. U seoskim školama anketirano je 67 (19%) učenika, 22 (33%) devojčice i 45 (67%) dečaka. Rezultati: Viši stepen obrazovanja roditelja anketiranih učenika je u gradskim školama, u odnosu na seoske škole. Na pitanje da li znaju šta je kontracepcija, u 58% dobili smo pozitivan odgovor. Devojčice su spremnije odgovarale sa da, 74%. Samo 45% od svih dečaka potvrdilo je da zna šta je kontracepcija. Ova samouverenost se pokazala kao preterana, jer na konkretno pitanje, čemu služi kontracepcija, bez odgovora je ostalo 58% upitnika. Jedan odgovor je navelo 115 učenika, a 32 su dala dva odgovora. Interesantno je da je veći broj devojčica svoje znanje o kontracepciji vezivalo za sprečavanje trudnoće, 42%, dok su dečaci kontracepciju vezivali skoro podjednako za zaštitu od trudnoće, 46%, kao i od PPB, 41%. Poražavajuće je da 66% anketiranih učenika nije naveo nijedno sredstvo, 77% dečaka i 53% devojčica. Najčešće pominjano kontraceptivno sredstvo je kondom (češće su ga navodili dečaci), tablete (češće su ih navodile devojčice). Učenici pretežno nisu informisani o kontracepciji, takvih je 67%. Svi anketirani učenici koji su dali odgovor o PPB znaju za AIDS (sidu), njih 79%. Seksualno je aktivno 8%, i to samo dečaci. Zaključak: Učenici završnog razreda zaječarskih osnovnih škola imaju oskudno znanje o kontracepciji, a već stupaju u seksualne odnose. Sida je jedina polno prenosiva bolest za koju znaju. Svakako je odgovornost na društvenoj zajednici i lekarima da učine više po pitanju edukacije omladine i sačuvaju i unaprede njihovo reproduktivno zdravlje.

Cljučne reči: kontracepcija, polno prenosive bolesti, reproduktivno zdravlje.

Summary: Risky sexual behaviour is connected, not only with unwanted pregnancy, but also with different kinds of infections as well with those that can cause cervical cancer and damage reproductive health. The aim of this work was to analyze the knowledge of the 8th grade pupils about contraception and sexually transmitted diseases (STD) in 2014. Our method of work was the use individual anonymous questionnaire before the lessons about contraception and sexually transmitted diseases given by the doctors of the Dispensary for Women of the Medical Centre Zaječar. The questionnaire contained general questions (gender, parental education and place of living), questions about contraception (definition, methods and means of contraception), questions referring to STD, relevant sources of information and whether the pupils were willing to spread their knowledge on the topic, whether they were sexually active and whether they used some contraceptive. 350 pupils were interviewed - 160 (46%) girls and 190 (54%) boys of 5 city schools and 2 country schools (in Veliki Izvor and Zvezdan). There were 3 classes in each of the 5 city schools with 283 pupils (81%), of which 138 girls (49%) and 145 boys (51%). 67 pupils were interviewed in the two country schools of which 22 girls (33%) and 45 boys (67%). Results: The parents of city school pupils had higher education than the parents of country school pupils. To the question whether they knew what contraception was, 58% of the pupils answered positively. The girls gave a positive answer in 74% of the cases, while only 45% of the boys confirmed that they knew what

Adresa Vera Najdanović-Mandić, Dispanzer za žene, Zdravstveni centar Zaječar, Rasadnička bb, 19000 Zaječar, Srbija;

E-mail: veranajdanovicmandic@gmail.com

Rad primljen: 7. 4. 2014. Rad prihvaćen: 17. 5. 2014. Elektronska verzija objavljena: 26. 9. 2014.

www.tmg.org.rs

contraception was. This self-confidence proved to be exaggerated, because 58% of questionnaires were left with no answer to the question what the purpose of contraception was, 115 pupils gave only one answer to this question, while 32 pupils gave two answers. It was interesting that a higher number of girls (42%) related contraception to protection against unwanted pregnancy, while the boys related it almost equally to protection against sexually transmitted diseases (46%) and unwanted pregnancies (41%). Unfortunately, 66% of the respondents, 77% boys and 53% girls, didn't know any means of contraception. The most common answer to contraception means was a condom (most often mentioned by boys), and the pill (mostly stated by girls). Generally speaking, the pupils were not informed on contraception (67%). To the question on sexually transmitted diseases 71% of the respondents knew only for AIDS. 8% the pupils interviewed were sexually active, but only boys. Conclusion: Although they start being sexually active, pupils at the final grade of elementary school have very poor knowledge on contraception. AIDS is the only sexually transmitted disease that they know about. It is the responsibility of both the community and doctors to contribute to the education of young people in order to protect and improve their reproductive health.

Key words: contraception, sexually transmitted disease, reproductive health

UVOD

Kontracepcija predstavlja privremeni metod prevencije fertiliteta [1]. Kontraceptivne metode se dele na: oralne, intrauterine, lokalne (barijerna i spermicidna sredstva) i prirodne ili tradicionalne metode [2].

Najpoznatije bolesti koje se prenose polnim, seksualnim putem, su: AIDS (sida), sifilis, gonoreja, hepatitis, herpes, kondilomi, pedikuloza, trihomonijaza, kandidijaza itd. [3].

Nove epidemiološke teorije govore da je 75% raka grlića materice udruženo sa HPV infekcijama [4]. Ovo nas je navelo da počnemo sa predavanjima, najpre srednjoškolicima, a onda i učenicima osmog razreda, o kontracepciji i polno prenosivim bolestima (PPB). Želeli smo da ukažemo da je rizično seksualno ponašanje povezano ne samo sa neželjenom trudnoćom, već i sa raznim infekcijama koje mogu da uzrokuju nastanak raka grlića materice i uruše reproduktivno zdravlje.

CILJ RADA

Cilj našeg rada je analiza znanja učenika osmog razreda o kontracepciji i PPB 2014. godine.

METOD RADA

Kao metod rada korišćen je individualni anonimni upitnik koji je prethodio predavanju o kontracepciji i PPB lekara Dispanzera za žene Zdravstvenog centra u Zaječaru. Nakon toga, izvršena je analiza obrađenih upitnika. Upitnik je sadržavao pitanja opšteg tipa (pol, stručna sprema roditelja i mesto stanovanja), znanje o kontracepciji (šta je to, metode i sredstva kontracepcije) i PPB, izvore informacija, da li bi voleli da svoja znanja prošire, da li su seksualno aktivni i da li pritom koriste neki od vidova kontracepcije.

REZULTATI RADA

Anketirano je 350 učenika, 160 (46%) devojčica i 190 (54%) dečaka, iz 5 gradskih osnovnih škola i 2 seoske (Veliki Izvor i Zvezdan). Sve gradske škole imale su po 3 odeljenja, ukupno 283 (81%) učenika, 138 (49%) devojčica i 145 (51%) dečaka. U seoskim školama anketirano je 67 (19%) učenika, 22 (33%) devojčice i 45 (67%) dečaka.

Viši stepen obrazovanja roditelja anketiranih učenika je u gradskim školama, u odnosu na seoske škole.

U tabeli 1. prikazana je struktura anketiranih učenika prema stručnoj spremi roditelja. Bez odgovora je bilo 16 anketa.

Tabela 1. Stepen obrazovanja roditelja anketiranih učenika

	MAJKA				OTAC			
	osnovna	srednja	viša	visoka	osnovna	srednja	viša	visoka
GRAD	16 (6%)	140 (52%)	61 (23%)	50 (19%)	18 (7%)	145 (55%)	61 (23%)	40 (15%)
SELO	19 (30%)	40 (64%)	2 (3%)	2 (3%)	15 (24%)	40 (65%)	7 (11%)	0
SVI	35 (10%)	180 (55%)	63 (19%)	52 (16%)	33 (10%)	185 (57%)	68 (21%)	40 (12%)

Na pitanje da li znaju šta je kontracepcija, kod 58% (205 učenika), dobili smo pozitivan odgovor. Devojčice su spremnije odgovarale sa da,

u 74% (119); prednjačile su devojčice iz grada, 77% (106). Samo 45% (86) od svih dečaka potvrdilo je da zna, a seoskih još manje, 18% (8).

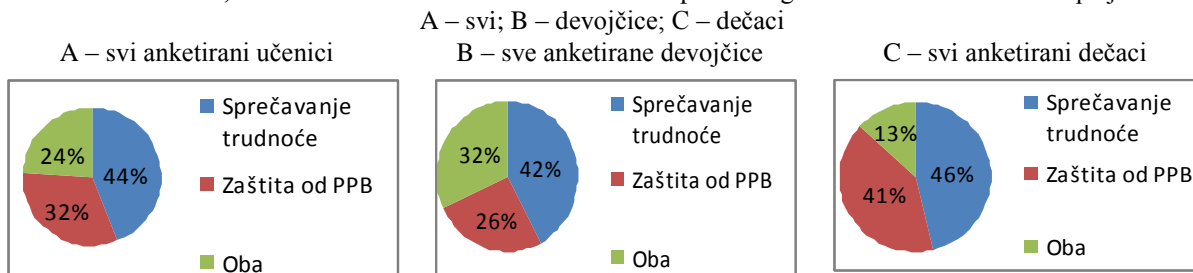
Tabela 2. Svest učenika o tome šta je kontracepcija

Da li znaš šta je kontracepcija?		Devojčice	Dečaci
DA	205 (58%)	119 (74%)	86 (45%)
NE	129 (37%)	33 (21%)	96 (51%)
Bez odgovora	16 (5%)	8 (5%)	8 (4%)
Ukupno	350	160	190

Ova samouverenost se pokazala kao preterana, jer na konkretno pitanje čemu služi kontracepcija, bez odgovora su ostala 203 (58%) upitnika. Jedan odgovor je navelo 115, a 32 učenika su dala dva odgovora. Na pitanje čemu služi kontracepcija, 64 od svih anketiranih devojčica navelo je jedan, a 25 devojčica dva odgovora. Bez odgovora je ostao 71 (44%) upitnik. Na isto pitanje, čemu služi kontracepcija, 51 od svih anketiranih dečaka naveo je jedan, a 7 dečaka dva odgovora.

Bez odgovora je ostalo 132 (46%) upitnika. Skoro polovina odgovora, ili 44%, odnosila se na sprečavanje trudnoće, 32% na zaštitu od polnih bolesti, dok je 24% dalo kombinaciju ova dva odgovora. Interesantno je da je veći broj devojčica svoje znanje o kontracepciji vezivalo za sprečavanje trudnoće, 42%, dok su dečaci kontracepciju vezivali skoro podjednako za zaštitu od trudnoće, 46%, kao i od PPB, 41%.

Grafikon 1. A, B i C. Struktura svih anketiranih učenika prema odgovoru čemu služi kontracepcija

Sledeće pitanje se odnosilo na poznavanje nekog kontraceptivnog sredstva. Poražavajuće je da 66%, ili 231 anketirani učenik, nije naveo nijedno sredstvo, 77% (146) dečaka i 53% (85) devojčica. Znanje devojčica je, ipak, nešto bolje. Jedno

sredstvo je navelo 10% (15), dva sredstva 34% (55), a tri 3% (5) devojčica. Jedno sredstvo je navelo 6% (11), dva sredstva 16% (32), a samo jedan dečak je znao 3 sredstva.

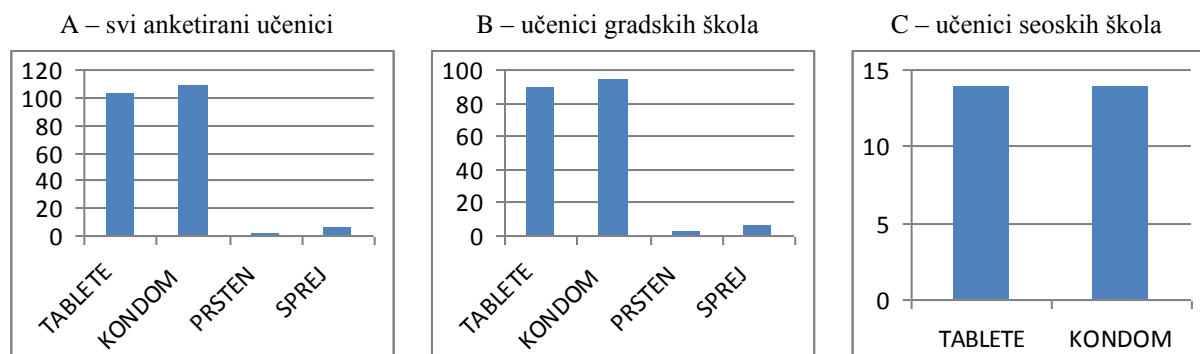
Tabela 3. Struktura anketiranih učenika prema broju poznatih vrsta kontraceptivnih sredstava

Broj navedenih sredstava	SVI ANKETIRANI			GRAD			SELO		
	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ
0	146 (77%)	85 (53%)	231 (66%)	107 (74%)	73 (53%)	180 (64%)	39 (87%)	12 (54%)	51 (76%)
1	11 (6%)	15 (10%)	26 (7%)	10 (7%)	12 (9%)	22 (8%)	1 (2%)	3 (14%)	4 (6%)
2	32 (16%)	55 (34%)	87 (25%)	27 (18%)	48 (35%)	75 (26%)	5 (11%)	7 (32%)	12 (18%)
3	1 (<1%)	5 (3%)	6 (2%)	1 (1%)	5 (3%)	6 (2%)	0	0	0

Najčešće pominjano kontraceptivno sredstvo je kondom (češće su ga navodili dečaci), tablete (češće su ih navodile devojčice), a ostale

vrste kontracepcija su navedene u malom broju slučajeva. 66% (231) svih upitnika ostalo je bez odgovora.

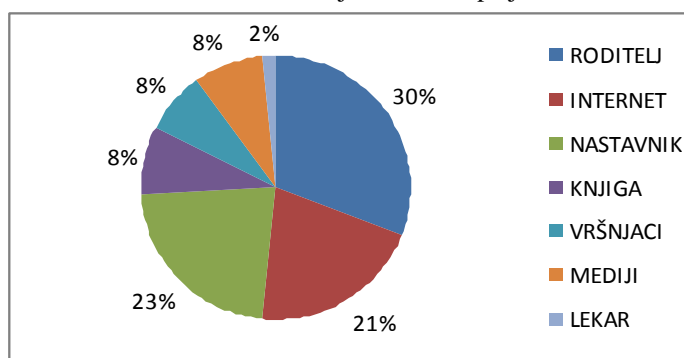
Grafikon 2. A, B i C. Struktura ispitanika prema vrstama navođenih kontraceptivnih sredstava

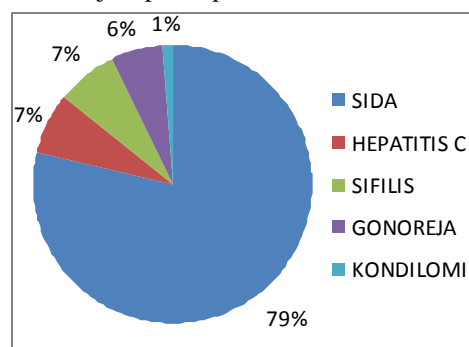
Učenici pretežno nisu informisani o kontracepciji i takvih je 67% (234), dok je 29% (102) informisano. Najčešći izvor informacija su roditelji, 30% (37), zatim škola, 23% (27), internet, 21% (25), mediji, 8% (10), knjige, 8% (10),

vršnjaci, 8% (9), a samo su dvoje naveli lekara (stručno lice) kao izvor. Devojčice su češće od dečaka kao izvor informacija navele roditelje (70% : 30%), dok su dečaci češće od devojčica kao izvor informisanja naveli internet (60% : 40%).

Grafikon 3.
Izvor informacija o kontracepciji

Grafikon 4.
Znanje o polno prenosivim bolestima

Na pitanje o PPB samo 20% ispitanika nije odgovorilo. Svi ostali anketirani učenici, koji su dali odgovor o PPB, znaju za sidu, 79% (274). Daleko manje njih navodi ostale PPB, kao hepatitis, 7% (26), sifilis, 7% (24), gonoreja, 6% (21) i kondilomi 1% (4).

Seksualno aktivno je 8% (27), i to samo dečaci. Broj seksualno aktivnih dečaka u gradskim i seoskim školama se ne razlikuje značajno.

DISKUSIJA

Očuvanje reproduktivnog zdravlja je oduvek privlačilo pažnju, te ima više radova na ovu temu. Pre dve godine, 2012, u Zaječaru je anketiran 221 učenik, uzrasta 14-18 godina, u Domu učenika srednjih škola u Zaječaru, u vezi sa poznavanjem kontracepcije i vremenom stupanja u prvi seksualni odnos. Samo 58% adolescenata je poznavalo značenje termina kontracepcija. Najbolje su poznavali primenu kondoma, dok su devojke imale veće znanje o "anti-bebi pilulama". Prosečno vreme

stupanja u prvi seksualni odnos je bilo 15,5 god, za mladiće, i 16,3 god. za devojke. Seksualno je aktivno 21,3% ispitanika [5]. Ovi podaci su slični našim jer i kod nas 58% ispitanika je dalo pozitivan odgovor na pitanje da li znaju šta je kontracepcija. Kao kontraceptivno sredstvo dečaci su češće navodili kondom, a devojčice pilule. Kod nas je 8% seksualno aktivnih, ali su u mlađem uzrastu od prethodne grupe.

U Novom Sadu 2011. godine anketirano je 408 srednjoškolki, uzrasta 17-19 g, o upotrebi kontracepcije i seksualnoj aktivnosti. Seksualno aktivno je 53%, 76% misli da zna dovoljno o kontracepciji, mada su kasnije imenovale samo jednu ili dve metode kontracepcije; 73% je htelo da zna više, a 2/3 nikada nije posetilo ginekologa, niti razmišljalo o neželjenoj trudnoći [6]. I ova grupa ispitanika je starija od naše, ali se primećuje preterana samouverenost koja je kasnije razotkrivena jer se njihovo znanje pokazalo kao oskudno.

U Tuzli, 2003. g. anketirano je 2995 srednjoškolaca starosti 14-19 g, u 11 opština. Polno aktivnih bilo je 13,18% (395), prosečna dob seksarhe kod devojčica je 16,5 g, a kod dečaka 15,7 g. Poznavanje upotrebe metoda kontracepcije je veoma slabo, devojke su nešto bolje znale metode od mladića [7]. Kod nas su devojčice, takođe, bolje znale kontraceptivna sredstva od dečaka.

Internet može da posluži kao metod ispitivanja među mladima. Broj devojaka koje su odgovorile na pojedina pitanja preko interneta bio je od 1603 do 5394, starosti 19-20 g. One su odgovarale na vrlo delikatna pitanja, prvi seksualni odnos su ostvarile sa 17 godina (20%), jednog seksualnog partnera su imale 46%, koriste kondom kao metod kontracepcije 45%, nisu imale iskustva sa trudnoćom 91%, i nije im bila dijagnostikovana PPB 85% [8]. Slično smo i mi konstantovali: da internet, koji tek dobija na značaju, predstavlja važan izvor informacija za mlade.

Prema Američkom centru za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC), koji je sproveo ispitivanje i objavio rezultate 2007. godine, 95% državnih srednjih škola nudi programe seksualnog obrazovanja. 90% adolescenata se slaže da uglavnom mladi ljudi imaju seksualne odnose pre nego što su stvarno spremni za to. Prvi seksualni odnos mladići imaju u 17. godini, a devojke sa 17,3. (Raste procenat adolescenata koji odlazu seksualne odnose.) Pri prvom seksualnom odnosu, 78% devojaka i 85% mladića je koristilo bar jedno kontraceptivno sredstvo, zbog AIDS epidemije. Kondom je najpopularnije kontraceptivno sredstvo [9, 10]. Zahvaljujući seksualnom obrazovanju, ovi mladi ljudi kasnije stupaju u seksualne odnose i odgovornije se ponašaju koristeći kontracepciju.

"Australian and New Zealand Journal of Public Health" 06. 10. 2010. objavio je istraživanje Fakulteta socijalnih nauka "La Trobe Univeristy", sprovedeno u 300 srednjih škola Australije, među učenicima drugog i četvrtog razreda. Anketirano je 8800 učenika u tri navrata, od 1997. do 2008. Pratila se seksualna aktivnost. 61% devojaka četvrtog razreda srednje škole imalo je seksualne odnose, prema 43% mladića istog uzrasta. 10 godina ranije, ta razlika je bila neznatna, 48%

devojaka i 47% mladića. Ovom porastu seksualne aktivnosti doprineo je alkohol i rizično seksualno ponašanje [11].

ZAKLJUČAK

Učenici završnog razreda zaječarskih osnovnih škola imaju oskudno znanje o kontracepciji, a već stupaju u seksualne odnose. Sida je jedina polno prenosiva bolest za koju znaju. Svakako je odgovornost na društvenoj zajednici i lekarima da učine više po pitanju edukacije omladine i sačuvaju i unaprede njihovo reproduktivno zdravlje.

LITERATURA

1. Tasić L. Planiranje porodice – kontracepcija i sterilizacija. U: Plečaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M. ed. Ginekologija i akušerstvo. Drugo dopunjeno izdanje ed. Beograd: CIBID; 2006; 92-100.
2. Berisavac M. Kontraceptivna sredstva. Prednosti i zablude. Beograd: 2008.
3. Kesić V. Seksualno prenosive bolesti. U: Plečaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M. ed. Ginekologija i akušerstvo. Drugo dopunjeno izdanje ed. Beograd: CIBID; 2006; 92-100.
4. Castellsague X. Natural history and epidemiology of HPV infection and cervical cancer. *Gynecol Oncol* 2008; 110 (3) Suppl 2; S4-S7.
5. Savić-Mitić Ž, Trailović M, Mitić D. Poznavanje i primena metoda kontracepcije među adolescentima u Domu učenika srednjih škola u Zaječaru. *Timočki medicinski glasnik* 2012; 37 (3): 139-144.
6. Pandurova M, Bjelica A. The Use Of Contraception Among Girls Aged Between 17-19; *Eur Jour Med Res* 2011; 16 (suppl 1): 121 (abstract).
7. Hadžimehmedović A, Balić A, Balić D. Poznavanje i primena metoda kontracepcije kod srednjoškolaca tuzlanskog kantona. *Medicinski glasnik* 2006; 3: 53-57.
8. Rašević M, Sedlecki K. Seksualno i reproduktivno ponašanje mladih korisnica interneta u Srbiji. *Srp Arh Celok Lek* 2013; 141 (9-10): 653-658.
9. Trends in the prevalence of sexual behaviors. The National Youth Risk Behavior Survey (YRBS) 1991–2007. US Centers for Disease Control and Prevention. 2007. Retrieved 2011-03-01.
10. Sex Education in the U.S.: "Policy and Politics". Issue Update. Kaiser Family Foundation. October 2002. Retrieved 2007-05-23.
11. Teenage girls more sexually active than a decade ago. Dostupno na: <http://www.smh.com.au/lifestyle/life/teenage-girls-more-sexually-active-than-a-decade-ago-20101005--1669s.html>, oct. 2010.